

Gdańsk, 2017-05-14

prof. zw. dr hab. Mariola Bidzan

Instytut Psychologii UG

Recenzja rozprawy doktorskiej

Pani mgr Moniki Guzewicz

Doświadczenia rodziców związane z utratą dziecka w okresie prenatalnym

napisanej pod kierunkiem prof. zw. dr hab. Stanisławy Steuden, dokonana na podstawie uchwały Rady Wydziału KUL Jana Pawła II

Okres prenatalny zazwyczaj wiąże się z radością związaną z oczekiwaniem przyjścia na świat potomka. Niewiele osób zakłada, że może być to okres związany z utratą dziecka, choć statystyki są nieubłagalne, szacuje się, że nawet 50% ciąż w pierwszym trymestrze ulega poronieniu. W literaturze medycznej problemy poronień znajdują swoje miejsce i z tej perspektywy są dobrze opisane. Badań psychologicznych związanych z poronieniami (samoistnymi jak i sztucznymi) jest niewiele zarówno w Polsce jak i na świecie. Należy pamiętać, że granicą, kiedy utratę ciąży uznaje się za poronienie, a nie poród przedwczesny jest 21 tydzień i 6 dzień trwania ciąży.

Wbrew obiegowym opiniom poronienia nie są chorobą XXI wieku, ich liczba w odniesieniu do populacji jest w miarę stała. Ze względu na większą znajomość cyklu miesięczkowego przez kobiety w obecnych czasach, stwierdzają one ciążę dość wcześnie i co za tym idzie, dostrzegają stratę, o której jeszcze kilkadziesiąt lat temu by nie wiedziały. Z drugiej strony, rozwój medycyny wpłynął także na to, że obecnie potrafimy wspomagać medycznie trudne przypadki ciąży, które wcześniej uległyby poronieniu, a dziś kończą się przedwczesnym porodem.

W literaturze przedmiotu psychologiczne problemy związane z utratą ciąży najczęściej ograniczane są do przeżyć matki, gdy tymczasem poczęcie dziecka, jego rozwój jak i jego utrata dotyczą przecież obojga rodziców.

Stąd z wielką ciekawością sięgnęłam po dysertację Pani mgr Moniki Guzewicz, która właśnie zajęła się tą problematyką całościowo, z uwzględnieniem doświadczeń obojga rodziców po utracie dziecka w okresie prenatalnym.

Już w tym miejscu pragnę podkreślić, iż przedstawiona do oceny rozprawa doktorska stanowi niezmiernie ważny ze społecznego punktu widzenia, bardzo dobrze zrealizowany projekt badawczy, który oceniam bardzo wysoko.

Lektura rozprawy dowodzi, że problematyka, którą zajmuje się Doktorantka jest jej bliska, zna ją dogłębnie i traktuje wielowymiarowo.

Dysertacja ma układ typowy, liczy 285 stron tekstu. Zwraca uwagę bardzo dobra proporcja rozprawy, 67 stron liczy część teoretyczna, pozostałe składają się na część empiryczną.

Rozprawa składa się z dwóch rozdziałów teoretycznych, wprowadzających do części dotyczącej metodologii badań własnych (rozdz. 3-6), po czym następuje przedstawienie wyników (rozdz. 7-8), ich dyskusja (rozdz. 9) oraz zakończenie. Na początku pracy Badaczka zamieszcza streszczenie w języku polskim i angielskim, na końcu zaś literaturę, z której korzystała, Spis tabel, rycin, wykresów oraz Aneksy (w liczbie 21, na które składają się zastosowane w badaniach metody w adaptacji Autorki i/lub Zespołu oraz modele zachodzących zależności, niektóre wyniki badań ujęte w tabelach lub na wykresach). Przyjęcie takiej struktury pracy jest zgodne z wymaganiami, stąd od strony formalnej rozprawa doktorska Pani mgr Moniki Guzewicz spełnia w pełni standardy stawiane pracom doktorskim o charakterze empirycznym.

Tytuł pracy w pełni odpowiada treściom w niej zawartym – jest zwięzły, stylistycznie i metodologicznie prawidłowy, daje potencjalnemu czytelnikowi wskazówkę, jakiego obszaru eksploracji naukowej dotyczy dysertacja.

Wstęp (4 strony) poza krótkim wprowadzeniem w problematykę badawczą przedstawia w sposób skrótowy, czego czytelnik może spodziewać się w pracy, jak również pokazuje strukturę rozprawy.

Treści zawarte w cz. teoretycznej dowodzą znakomitego przygotowania Doktorantki do pracy naukowej. Badaczka w sposób rzetelny i głęboki z perspektywy nauk medycznych, psychologicznych, ale też prawnych, społ., filozoficznych i religijnych przedstawia problem poronienia, doświadczania utraty dziecka, ale też radzenia sobie z utratą dziecka po poronieniu samoistnym.

Wśród istotnych walorów części teoretycznej rozprawy należy zwrócić uwagę na:

- uwzględnienie zagadnienia, jakim jest poronienie samoistne i doświadczenie utraty dziecka nie tylko dla matek, ale obojga rodziców;
- wskazanie roli zasobów psychospołecznych w sposobie doświadczania utraty dziecka i radzenia sobie z tą traumą;
- przyjęcie jako podstawy teoretycznej koncepcji Dualistycznego Procesu Radzenia Sobie ze Stratą (*The Dual Process Model of Coping with Bereavement*) autorstwa Stroebe i Schut (1999, 2008, 2010), która zakłada istnienie dwóch procesów: jednego ukierunkowanego na stratę, drugiego zaś – na zmianę;
- dobrze opisanie zasadności przyjęcia tej, a nie innej koncepcji;
- adaptacja przez Doktorantkę i wsp. niektórych stosowanych w badaniu narzędzi, np. Heartlandzkiej Skali Przebaczenia HPI, L. Thompson, C. Snyder, L. Hoffman (K. Kaleta, J. Mróz i M. Guzewicz, 2016) oraz opracowanie polskiej wersji językowej, Skali Żałoby Okołoporodowej PGS, L. Toedter, J. Lasker, J. Alhadeff, w tłumaczeniu A. Falewicza i M. Guzewicz);
- przejrzysty, komuniktywny język;
- krytyczne podejście;
- wzbogacenie tekstu przejrzystymi rycinami i modelami.

Nie mam żadnych uwag krytycznych do części teoretycznej, jest ona przygotowana bardzo starannie, stanowi nader udaną syntezę dotychczasowej wiedzy dotyczącej problematyki psychologicznych aspektów doświadczeń rodziców na skutek utraty dziecka w wyniku poronienia i sposobów radzenia sobie z nim. Prezentując treści Doktorantka w umiejętny, bardzo rzetelny sposób krytycznie się do nich ustosunkowuje. Cenne jest podsumowania po każdym rozdziale. Imponuje też bogate piśmiennictwo (403 pozycji, zarówno polskich jak i anglojęzycznych).

Kolejne rozdziały stanowią: Część II *Metoda badań własnych* (rozdz. III - VI), Cz. III *Wyniki badań własnych* (rozdz. VII-IX) oraz *Zakończenie*.

W badaniach wykorzystano dziewięć, dobrze dobranych do celu pracy, metod badawczych.

Zastanawia mnie, czy nie jest to liczba zbyt duża, jednak fakt, że badane osoby nie tylko wypełniły kwestionariusze, ale uczestniczyły w badaniach we wszystkich trzech etapach wskazuje, że dla tych badanych było to możliwe, prawdopodobnie dzięki nawiązaniu bardzo dobrego kontaktu Badaczki z osobami badanymi.

Zastosowana procedura badawcza uzyskała pozytywną opinię Komisji do spraw Etyki Badań Naukowych działającej przy Instytucie Psychologii Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego Jana Pawła II. Procedura badań została przedstawiona wnikliwie, podobnie jak cele badań, pytania i hipotezy badawcze i ich weryfikacja.

Wykorzystując dobrze dobrane, zasadne, metody statystyczne Autorka osiągnęła wyniki mające duże znaczenie zarówno dla teorii jak i praktyki psychologicznej.

Istotne walory części empirycznej:

- przedstawienie bardzo dobrze opracowanego modelu badań własnych;
- zaprojektowanie i przeprowadzenie wielowymiarowych badań longitudinalnych (3 pomiary: miesiąc po poronieniu, pół roku, rok od pierwszego pomiaru) obojga partnerów;
- całościowe podejście do badanego zagadnienia;
- wykorzystanie wielu metod badawczych starannie dobranych;
- zaawansowane analizy statystyczne, w tym analiza mediacji;
- duża staranność w prowadzeniu analiz statystycznych;
- bardzo czytelnie, z dużą dbałością o szczegóły przedstawiono wyniki badań;
- wprowadzenie podsumowań cząstkowych;
- wskazanie aplikacyjności uzyskanych wyników;
- wnikliwość psychologiczna, ze świadomością ograniczeń podjętych badań.
- bardzo dobry język, jakim posługuje się Doktorantka w pracy.

Lektura tej części pracy skłania także do sformułowania kilku bardzo drobnych uwag. Czasem podrozdziały (np. 8.3.4 czy 8.4.3.1) zaczynają się od nowej strony, zupełnie niepotrzebnie, gdyż jedynie w przypadku rozdziałów istnieje (wg APA-6, którą stosuje Autorka) zasada rozpoczynania treści rozdziału od nowej strony. Kilkakrotnie (przy prezentacji wyników) zdania zaczynają się od cyfr arabskich, co w języku polskim nie

powinno mieć miejsca (rozwiązaniem problemu - zapis słowny liczby albo zmiana szyku wyrazów).

Oceniając całościowo rozprawę doktorską należy podkreślić:

- wagę podjętych problemów;
- brak jakichkolwiek zastrzeżeń natury metodologicznej co do przeprowadzonych badań, które zostały zaplanowane, zrealizowane i zanalizowane wzorcowo;
- uzyskane wyniki, poddane badawczej analizie, wypełniają oczekiwania recenzenta odnośnie do kwalifikacji poznawczej i poziomu rozprawy naukowej, w tym wypadku doktorskiej, pozwalając na bardzo wysoką ocenę;
- całość rozprawy, w tym dyskusja wyników potwierdza, że Doktorantka posiada dużą wiedzę, która pozwala na szczegółową analizę uzyskanych wyników, dowodzi krytycznego sposobu myślenia Autorki;
- opinie formułowane przez Panią mgr Monikę Guzewicz zawsze znajdują potwierdzenie w uzyskanych wynikach własnych, bądź w danych z literatury;
- wyniki, co niezmiernie cenne, Doktorantka przełożyła na szczegółowe propozycje oddziaływań praktycznych. Aplikacyjność uzyskanych wyników, w mojej ocenie, zwiększa wartość recenzowanej pracy.

Podsumowując, stwierdzam, że przedłożona mi do recenzji dysertacja Pani mgr Moniki Guzewicz *Doświadczenia rodziców związane z utratą dziecka w okresie prenatalnym* w pełni (a nawet z naddatkiem) spełnia wymogi stawiane pracom doktorskim, zgodnie z *Ustawą o tytułach i stopniach naukowych* z dnia 14 marca 2003 r., art. 31 (Dz. U. nr 65 poz. 595 z późn. zm.). Mam więc zaszczyt przedstawić Wysokiej Radzie Wydziału Nauk Społecznych Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego Jana Pawła II wniosek o dopuszczenie Pani mgr Moniki Guzewicz do dalszych etapów przewodu doktorskiego.

Jednocześnie biorąc pod uwagę sprostanie bardzo wysokim standardom rozprawy, dojrzałość pracy, wkład wiedzy zarówno do teorii jak i praktyki psychologii prokreacyjnej i psychologii klinicznej (co wyszczególniono powyżej) składam wniosek o wyróżnienie rozprawy.

Anna Bieda
